

YAPAY ZEKÂ VE BİYO-TEKNOLOJİYE İLİŞKİN 30 KİTAP

Hazırlayan: Mücahit Gültekin

Aile Akademisi Derneği

Mart 2020

Giriş

Ülkemizin ve dünyanın "Corona Kriziyle" çalkalandığı şu günlerde, pek çok kişi artık dünyanın eskisi gibi olmayacağını düşünüyor. New York Times'a yazan Thomas Friedman bu krizin "Corona'dan Önce, Corona'dan Sonra" şeklinde yeni bir tarihsel bölünmeye yol açacağını söylüyor. Liberal demokrasilerin zayıflayacağı, bütün bir dünyada ekonominin küresel bir resesyona gireceği, post kapitalist bir düzene geçileceği yorumları yapıyor. Y. N. Harari otoriter rejimlerin güç kazanacağı öngörüsünde bulunuyor. Hukukun, siyasetin, ekonominin, kültürel ve toplumsal ilişkilerin köklü bir değişikliğe uğrayacağını miladı olarak yorumlanıyor bugünlerde yaşadıklarımız.

Yapay zekâ, dijital teknoloji ve biyoteknoloji alanındaki gelişmeler, yapılan tartışmalarda bir şekilde yer alıyor. Ekonominin, tıbbın, eğitimin, sosyal ilişkilerin dijitalleşmeye başladığı zaten uzun zamandan bu yana konuşuluyor. Corona kriziyle birlikte siyasetin, hukukun, diplomasinin de dijital bir evrene taşınacağı gündeme geliyor. Bütün bunların ötesinde "insan" algımız değişiyor. İnsan temas etmekten kaçınılan, "riskli, tehlikeli" bir varlık olarak görülmeye başlanıyor. Özellikle 2000'li yıllardan sonra hızlanan yapay zekâ ve biyoteknoloji alanındaki gelişmeler "insan ve varlık" algımızın köklü değişikliklere maruz kalacağını işaretlerini vermeye başlamıştı. Üreme teknolojilerindeki gelişmeler, cinsiyet tartışmaları, robotların giderek iş hayatında giderek daha fazla görünür olmaları ve sosyal medya algoritmalarının, akıllı dijital asistanların hayatımıza daha fazla yön vermeye başlamış olması yukarıda sözünü ettiğimiz tartışmalar için haklı bir temel oluşturuyor.

Friedman'ın öngörüsü eğer doğruysa, sormamız gereken soru şudur: Corona'dan sonraki dünya nasıl bir dünya olacak ve bu dünyayı kim inşa edecek? Yapay zekâ ve biyoteknoloji alanındaki gelişmeler Corona sonrası dünyanın inşasında ne denli rol oynayacak?

Yapay zekâ ve biyoteknoloji alanındaki gelişmelerin felsefi, hukuki, ekonomik ve tabii ki siyasi sonuçları Batı'da çok uzun zamandır gündemde olmasına rağmen, ülkemizde maalesef bu konular sözünü ettiğimiz bağlamlar çerçevesinde yeterince tartışılmıyor. Özellikle İslami çevrelerde konunun tartışılması daha az yer tutuyor. Oysa düşünce adamlarının, yazarların, akademisyenlerin konuya daha çok ilgi göstermesi gerekiyor.

Doğanın ve insanın ifsadına karşı direnmek gibi asli bir sorumluluğumuz var. Şüphesiz bunun da yolu, sözü edilen konulara ilişkin düşünsel bir birikimden, fikrî bir takipten geçiyor. Yaptığımız kitap tanıtımları buna yönelik bir katkı sunmayı amaçlıyor.

Yapılan kitap tanıtımlarına ilişkin bir kaç hatırlatma notunu da paylaşmakta fayda var:

- 1.** Yapay zekâ ve biyoteknolojiye ilişkin son yıllardaki yayın sayısı giderek artıyor. Buradaki kitaplar konuya ilişkin yayınların bir kısmını içeriyor. Dolayısıyla konuyu daha iyi yansıtan, daha yetkin başka kitaplar hazırladığımız listede yer almamış olabilir. Ama zaman içinde bu listeyi genişletmek, düşünce adamları, akademisyen ve öğrenciler için daha kapsamlı bir hale getirmek mümkün.
- 2.** Bu çalışmada listede yer alan kitapların eleştirisi, değerlendirmesi ve analizi değil kısa bir tanıtımı yapılmıştır. Listede yapay zekâ ve biyoteknoloji alanındaki gelişmeleri tutkuyla savunan, coşkuyla karşılayan kitaplar olduğu gibi; muhalif, mütereddit ya da mesafeli yaklaşan kitaplar da bulunmaktadır. Dolayısıyla kitapların eleştirel bir dikkatle okunması gerekmektedir.
- 3.** Kitapların tanıtımı yapılırken, kitabın başlığı, alt başlığı, yazar, yayınevi, yayın yılı ve sayfa sayısı verilmiştir. Sayfa sayıları verilirken kitapta sayfa numarasının konulduğu son sayfa esas alınmıştır. Elimizdeki bazı kitaplar, ikinci ya da üçüncü baskısı olduğu için elimizdeki kitabın baskı tarihi verilmiştir. Kitaplar "önem" ya da "kolaylık-zorluk" gibi kriterlere göre sıralanmamıştır.
- 4.** Konuya ilişkin sadece Türkiye'de yayınlanmış kitapların tanıtımı yer almaktadır. Tezler, akademik makaleler, köşe yazıları, dergi yazıları yer almamıştır. Bunların da yer alacağı bir bibliyografyanın hazırlanması şüphesiz konuyu daha kapsamlı görmemizi sağlayacaktır.
- 5.** Kitaplar aynı konular hakkında yazıldığı için, kitaplarda tekrarların olması kaçınılmazdır. Bu, yapay zekâ ve biyoteknoloji alanıyla ilgili yeni okumaya başlayan okuyucular için bir sorun değil, konunun, kavramların, kişilerin, tarihlerin oturması için bilakis faydalıdır. Kitaplarda kullanılan bazı teknik kavramlar, kişiler, kurumlar ilk başlarda yabancı gelebilir, ama zamanla oturacaktır.
- 6.** Kitaplarda yer alan dipnotların ve kaynakçaların dikkatle incelenmesi okuyucular için oldukça faydalı olacaktır. Bu nedenle yerler, isimler, kurumlar, kavramlar ayrıca internetten de araştırılır, kaynakçalar da verilen kitaplara da ulaşırsa ele alınan konular hakkında daha detaylı bilgilere ulaşmak mümkün olacaktır.
- 7.** Son olarak şunu hatırlatmakta fayda var: Yazar ve konu arasındaki ilişkinin nötr olması çok mümkün değildir. Her yazar belirli bir pozisyona yerleşerek konuyu ele alır. Dolayısıyla yazarın pozisyonu bilmek kitabı değerlendirirken faydalı olacaktır. Ancak bir kitabın yazarının aldığı pozisyonun, okur tarafından paylaşılması o kitabın faydalı olmayacağı anlamına gelmez. Bir kitapta verilen bilgiler ile yazarın o bilgileri yorumlamasına rehberlik

eden dünya görüşünü ayırt etmek önemlidir. Okur bilgiyi kendi pozisyonu açısından yorumlamakta özgür olduğu gibi, yazarın değerlendirmelerine katılıp katılmamakta da özgürdür. Diđer taraftan kitap okurken okurun bakış açısı, dünya görüşü de kitapla kurulan ilişkide belirleyicidir. Kitapta okurun neyi görüp, neyi göremeyeceği ve kitapta verilen bilgilerin nasıl değerlendirileceğini okurun bakış açısı ve konuya ilişkin donanımı etkiler. Okur konuya vakıf oldukça eleştirel değerlendirme kabiliyeti de artacaktır.

Çalışmanın faydalı olmasını, hayırlar getirmesini niyaz ediyoruz.

Aile Akademisi Derneği

1. TEKNOLOJİYE KARŞI İNSANLIK İNSAN İLE MAKİNEİN YAKLAŞAN ÇATIŞMASI, GERD LEONHARD, SİYAH KİTAP, 2018, 223 SAYFA

Almanya doğumlu Leonhard, Bonn'da İlahiyat okumuş. Daha sonra Berklee College of Music'ten mezun olmuş. Fütürizm ve bilimkurguyla ilgilenmiş. Wired dergisi tarafından Avrupa'nın en etkili 100 ismi içinde gösterilmiş. Kitap "yapay zekâ" teknolojisine, farklı alanlardan seçtiği örnekler eşliğinde, eleştirel bir şekilde yaklaşıyor. Bunu yaparken, yapay zekânın tutkulu savunucularının ve transhümanistlerin tezleri hakkında da bilgi veriyor. Sade bir dille yazılmış. İnsan ve makine arasındaki çatışmanın 10 başlıkta mega dönüşüme neden olacağını vurguluyor. Makineye karşı insan tarafında yer alan Leonhard, sadece eleştiri değil, öneriler de getiriyor.

2. YAŞAM 3.0 YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA İNSAN OLMAK, MAX TEGMARK, PEGASUS YAYINLARI, 2019, 462 SAYFA

Yapay zekâ çalışmalarına yön veren isimlerden biri olan Max Tegmark MIT'de fizik profesörü. Yapay zekâ çalışmalarının bugün geldiği ve gelecekte varabileceği yeri değerlendiren önemli bir kitap. Tegmark yaşamın gelişimini 3 aşamaya ayırıyor; biyolojik, kültürel ve teknolojik aşama. Son aşamanın sadece yazılımı değil donanımı da tasarlayacağını söyleyen Tegmark kitabında temel olarak "Yapay Genel Zekâ", yani insan düzeyinde bir yapay zekânın geliştirilip geliştirilemeyeceğini, bunun ne zaman olabileceğini sorguluyor. Kendisi, güvenlik sorunlarına dikkat çekse de yapay zekânın yanında duruyor.

3. İNSANLIK 2.0 TEKİLLİĞE DOĞRU BİYOLOJİSİNİ AŞAN İNSAN, ALFA YAYINLARI, 2016, 720 SAYFA

Ray Kurzweil transhümanist akımın öncü ve en popüler isimlerinden biri. Tutkulu bir transhümanizm ve tekillik savunucusu. Kendi yaptığı birçok icat da var. Google'ın yöneticilerinden. Kitap tarihin tekillğe doğru aktığını ve bunun kaçınılmaz olduğunu öne sürüyor. Kurzweil'e göre biyoloji ve teknoloji birleşecek ve insan biyolojik sınırlarını aşıp, ölümsüzleşecek. Transhümanizmin en tutkulu isimlerinden birinin iddialarını anlamak için okunması gerekiyor.

4. GELECEĞİN SUÇLARI *DİJİTAL DÜNYANIN KARANLIK YÜZÜ*, MARC GOODMAN, TİMAŞ YAYINLARI, 2016, 628 SAYFA

Marc Goodman bir polis. INTERPOL'e danışmanlık yapan bir akademisyen aynı zamanda. Slikon Vadisi'nde bulunan Tekillik Üniversitesi'nde (Singularity University) Politika, Hukuk ve Etik Bölümü'nün başkanlığı yapmış, Geleceğin Suçları Enstitüsü'nün kurucusu aynı zamanda. Dolayısıyla Goodman dijital dünyaya "suç, suçlu ve mağdur" penceresinden yaklaşıyor. Kitap, makinelerin ardındaki insanların bizimle ilgili neler yapabileceklerini bol örneklerle açıklıyor. Özellikle "Evim Evim Hacklenmiş Evim" ve "Sizi Hacklemek" bölümleri dikkate değer. Goodman, dijital dünyanın risklerini ve tehlikelerini kapsamlı bir şekilde işliyor.

5. GELECEĞİ GÖREN MAKİNELER *YAPAY ZEKÂ EKONOMİSİNE GİRİŞ*, AJAY AGRAWAL-JOSHUA GANS-AVİ GOLDFARB, BABİL YAYINLARI, 2019, 280 SAYFA

Kitap, makinelerin yardımıyla geleceğin nasıl öngörülebileceğini ve bunun şirketler için önemini anlatıyor. Makinelerin gıdasının "veri" olduğunu söyleyen yazarlar, daha çok verinin daha iyi kararlar almaya nasıl yardımcı olacağını farklı örnekler üzerinden açıklıyor.

6. SONSUZA KADAR YAŞAYACAK MIYIZ? *İNSANIN VE TEKNOLOJİNİN GELECEĞİ ÜZERİNE KONUŞMALAR*, TOBIAS HÜLSWITT-ROMAN BRINZANİK, İLETİŞİM YAYINLARI, 2012, 296 SAYFA

Kitap doktor, fizikçi, füturist, sanatçı, ilahiyatçı, felsefeci... 14 uzmanla yapılan söyleşilerden oluşuyor. Söyleşiler 2008-2009 yıllarında yapılmış. O zamanlar söylenenleri bugünler ile kıyaslamak açısından da önemli bir kitap. Yazarlar, antiaging, siborglar, ölümsüzlük, madde ve ruh, Zekâ gibi pek çok konuda ilginç sorular yöneltiyor uzmanlara. Söyleşilerden oluşan kitap rahat okunuyor.

7. SÜPER ZEKÂ YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARI, TEHLİKELER VE STRATEJİLER, NICK BOSTROM, KOÇ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI, 2018, 391 SAYFA, BÜYÜK BOY

Nick Bostrom Oxford Üniversitesi'nde felsefeci. Kitabın arka kapağında, Bill Gates'in "Bu kitabı hararetle öneriyorum" dediği yazılmış. Süper Zekâ kavramı, "insan düzeyini aşan" yapay zekâyı tanımlamak için kullanılıyor. Bostrom bunun ne zaman ve nasıl güvenli bir şekilde gerçekleşebileceğine odaklanıyor. Kendisi, süper Zekâya ulaşılabileceğine inanıyor. Kitabın "Değer Edinmek" ve "Seçme Kıstaslarını Seçme" bölümleri makinelerin değerlerinin ve ahlaki tercihlerinin olup olmayacağını inceliyor. Akademik bir metin olarak kaleme alınmış olan kitap konuya yeni ilgi duyanlara okunması "zor" gelebilir. Kitabın arkasında kısa bir "sözlükçe" de var.

8. MAKİNE OLMAK MÜTEVAZİ SORUNUMUZ ÖLÜMLÜLÜK, MARK O'CONNEL, DOMİNGO YAYINLARI, 2018, 258 SAYFA

Bir gazetecinin kaleminden çıkan kitap seyahat kitaplarını andıran bir üslupla yazılmış. O'Connel, kitabın daha başında ABD'deki Alcor Yaşam Uzatma Vakfı'na yaptığı ziyaretten edindiği gözlemleri aktarıyor. Transhümanistlerle, biyo-hackerlarla yaptığı görüşmelerden notlar aktarıyor. Kitabın satır aralarında ilginç ve önemli bilgiler var.

9. MAKİNENİN KALBİ YAPAY DUYGUSAL ZEKÂ ÇAĞINDA GELECEĞİMİZ, RİCHARD YONCK, PALOMA YAYINLARI, 2019, 356 SAYFA, BÜYÜK BOY

Yapay zekâyla ilgili en çok tartışılan konulardan biri, algoritmalarından oluşan bu makinelerin insanlarla duygusal etkileşime geçip geçemeyeceği. Mutluluk, üzüntü, öfke, korku... Robotlar bu duygularımızı anlayabilir mi, kendileri bu duyguları yaşayabilirler mi? Yonck, kitabında baştan sona bu soruya odaklanıyor. Robotların yakın zamanda, insanların dostluk, arkadaşlık gibi ihtiyaçlarına cevap verip veremeyeceğini, onların ailenin bir üyesi ve hatta bir eş/sevgili olup olamayacağını tartışıyor.

10. TRANSHÜMANİZM İNSANIN VE DÜNYANIN DÖNÜŞÜMÜ, AHMET DAĞ, ELİS YAYINLARI, 2018, 267 SAYFA

Ahmet Dağ Kırklareli Üniversitesi felsefe bölümünde öğretim üyesi. Nisan 2018'de yayınlanan kitap, bildiğim kadarıyla, transhümanizmi felsefi temelde ele alan ilk telif eser. Kitap Ortaçağ'dan Aydınlanma'ya kadar Batı'nın "insan" anlayışının dini ve seküler temellerini ele alıyor. İkinci bölümde transhümanizm felsefi temelleri, güncel gelişme ve örnekler de aktararak işleniyor. Önemli isimler, kurumlar, organizasyonlar hakkında da bilgi veriliyor. Üçüncü bölüm transhümanizmin posthümanizme evrilme sürecini yine hem felsefi hem de güncel gelişmelerden örneklerle işliyor. Ülkemizde transhümanizme ilişkin az sayıda kitap olduğu düşünüldüğünde, Ahmet Dağ'ın kitabı önemli bir boşluğu dolduruyor.

11. YENİ İNSAN KADERLE TASARIM ARASINDA, NAZİFE ŞİŞMAN, TİMAŞ YAYINLARI, 2011, 181 SAYFA

Nazife Şişman biyoloji, politika ve teknoloji arasındaki ilişkiyi İslami perspektifle soruşturan az sayıda yazarlarımızdan. 2013'te okuduğum kitabı, bu tanıtımı yazmak için tekrar elime alıp göz gezdirdim. "Hayatın ve Ölümün Değişen Sınırları", "Biyopolitika ve Kapitalizm", "Suçluluk Geni, Özgür İrade ve Sorumluluk", "Genetik Müdahale: Kusursuz Çocuk Rüyası" gibi bölümlerin yer aldığı kitap, kritik konuları sade ve öz bir şekilde inceleyip, önemli tespitler yapıyor. Nazife Şişman kitapta ayrıca, kitabın ele aldığı konulara ilişkin izlediği 8 filmin kısa bir analizini de yapıyor.

12. ZİHNİN GELECEĞİ BİLİMİN ZİHNİ ANLAMAYA VE GELİŞTİRMEYE YÖNELİK ARAYIŞLARI, MİCHİO KAKU, ODTÜ YAYINLARI, 2015, 431 SAYFA

Japon bilim adamı Michio Kaku, teorik fizik alanında ABD'de profesör. Kitap rüyaların kaydedilmesi, telepati, hafızanın dijital harddisklere kaydedilmesi, beyin emilasyonu gibi ilginç konuları bilimsel temelde inceliyor. Kaku bu konular çerçevesinde çalışan üniversiteleri ve bilim adamlarını ziyaret ediyor ve gözlemlerini aktarıyor. Kaku, kitapta yer alan öngörü ve fikirlerin kitapta yer alabilmesi için iki kriter belirlediğini söylüyor. Bir, öngörülerin fizik kurallarına katı bir şekilde uygun olması; İki, bu uçuk fikirlerin olabilirliğinin kanıtlanması için bir prototipinin yapılmış olması. 3 bölüm 15 başlıktan oluşan kitabın dili sade ve akıcı.

13.ROBO-TİZM *ROBOT, ANDROİD, SAYGORG VE YAPAY ZEKÂDA RUH ÜZERİNE,* CAN BATUKAN, ALTIKIRKBEŞ YAYINLARI, 2017, 103 SAYFA

Yazar doktorasını "Martin Heidegger ve Gilles Deleuze'de Hayvan Sorusu" başlığıyla Galatasaray Üniversitesi'nde yapmış. Kitap Baba Vanga'dan bir alıntıyla başlıyor: "Yıl 2111: İnsanlar androide benzer yaşayan robotlara dönüşecek" Donna Haraway, Deleuze ve Guattari, Leibniz, Descartes, Nietzsche gibi filozoflara göndermelerle örülmüş bu kısa kitap, felsefi bir alt yapı gerektiriyor. Yazar, "Hayvan Felsefesinden Robotun Felsefesine Geçiş" bölümünün hemen başında şöyle diyor: "Bir hayvan felsefesine doğru gitmekte olduğumuzu görmeliyiz. Ancak oradan da robotun felsefesine geçeceğiz. Gelecek anima-lizmin ve robo-tizmin yaşanacağı yılları barındırıyor." Bu bölümde, son zamanlarda hayvan hakları kuramcılarının da itiraz ettiği insanın üstünlüğüne dayalı canlılık hiyerarşisini reddediyor: "En başta kaldırılması gereken bu canlar hiyerarşisidir: İnsan canı > hayvan canı > balıklar ve böceklerin canı > bitki canı". Yazar aynı bölümde şu düşüncesini de okuyucuyla paylaşıyor: "Hissedebilen robotlar yakın..."

14. BEDENE VEDA, DAVID LE BRETON, SEL YAYINLARI, 2014, 245 SAYFA

David Le Breton'un Türkçe'ye çevrilmiş Ten ve İz ve Acının Antropolojisi başlıklı iki kitabı daha var. Bedene Veda, biyoteknolojinin imkânlarıyla bedene yapılabilecek müdahalelerin sınırlarını soruşturuyor. Biyoteknolojinin bedeni daima yeniden fethedilecek bir alan olarak gördüğünü vurgulayan yazar şöyle diyor: "Maske artık yüze eklenen bir şey değildir, bizzat yüzdür..." Önemli bir konuyu pek çok alandan seçtiği örneklerle işleyen kitap, biyoteknolojik müdahalelerin güncel bir çetelesini de tutuyor.

15. BİYOPOLİTİKA, THOMAS LEMKE, İLETİŞİM YAYINLARI, 2014, 176 SAYFA

Biyopolitika, genetik ve üreme konularıyla ilgilenen Thomas Lemke, Goethe Üniversitesi Sosyoloji bölümünde profesör. "Ya biyoloji politikayı açıklar ya da politika biyolojiyi düzenler" tespitini yapan Lemke, 1930'larda moleküler biyolojinin Rockefeller Vakfı'nın finansıyla gerçekleştiğini ifade ettikten sonra Vakfın amacını şöyle özetliyor: "Bu bilimin yeni bilgilerle birlikte toplumsal denetim araçları geliştirmesini ve insan davranışını yönlendirip uygun hale getirmesini umuyordu." Lemke, Agamben, Foucault, Deleuze, Nietzsche, Hardt, Negri, Giddens, Heller gibi önemli isimlerinin görüşlerine de dayanarak biyopolitikanın ana temasını özetliyor.

16. 21. YÜZYIL İÇİN 21 DERS, YUVAL NOAH HARARI, KOLEKTİF KİTAP, 2018, 331 SAYFA

Çok satan Sapiens ve Homo Deus (Bu iki kitap biyoteknoloji ve yapay zekâya ilişkin önemli bilgi ve değerlendirmeler içeriyor) kitaplarının yazarı Harari, doktorasını Oxford'da tamamlamış, Kudüs İbrani Üniversitesi'nde tarih profesörü. 5 kısma ayrılmış kitapta, özgürlük, eşitlik, işsizlik, savaş, eğitim gibi 21 kavram yer alıyor. Kitabın özellikle "Teknolojik Zorluk" kısmı önemli değerlendirmeler içeriyor. Bu bölüm, *"Biyoteknoloji ve bilgi teknolojileri insanlığın daha önce karşılaşmadığı zorluklar çıkarırken, insanlık geçtiğimiz onyıllar boyunca küresel siyasete hakim liberal anlatıya inancını yitiriyor."* tespitiyle başlıyor. *"Sıradan insanlar Yapay zekâ ya da biyoteknolojiyi anlamayabilirler ama geleceğin ellerinden kayıp gittiğini sezinleyebiliyorlar."* diyen Harari'nin, Corona günlerinde yeniden okunmasında fayda var.

17. İDEOLOJİ OLARAK BİYOLOJİ DNA DOKTRİNİ, R.C. LEWONTİN, KOLEKTİF KİTAP, 2015, 108 SAYFA

Kitap CBC Radyosu'nda yapılan bir konuşmanın metninden oluşuyor. "Genlerimizden mi ibaretiz, her şey genlerde mi bitiyor?" sorularını soran Lewontin, biyolojinin siyasi ve toplumsal dinamikler tarafından nasıl araçsallaştırdığını açıklıyor. Bunu yaparken, modern biyolojiyi çevreleyen önyargıları da açığa çıkarıyor. Aynı yazarın Steven Rose ve Leon Kamin'le birlikte yazdığı "Genlerimizden İbaret Değiliz, Biyoloji, İdeoloji ve İnsan Doğası" (Yordam Kitap, 2018, 384 sayfa) kitabı da var. Bu son kitap konuyu daha detaylı ele alıyor.

18. İNSAN SONRASI, ROSİ BRAİDOTTİ, KOLEKTİF KİTAP, 2018, 260 SAYFA

Braidotti önde gelen posthümanist kuramcılardan. Braiodotti'nin aynı zamanda feminist kuram için de önemli bir isim olması kitabın değerini artırıyor. Toplumsal cinsiyet tartışmalarının da güncel olduğu ülkemizde Braidotti'nin okunması önem arz ediyor. İnsan sonrasını *"organik ve inorganik, doğmuş olan ve imal edilmiş olan, et ve metal, elektronik devreler ve organik sinir sistemleri gibi yapısal farklar ve ontolojik kategoriler arasındaki ayırım çizgilerini yerinden eden bir kuvvettir."* şeklinde tanımlayan Braidotti "kadın-erkek" gibi "insan merkezci" tartışmaların ötesini göstermeye çalışıyor. Özellikle "İnsan-merkezcilik Sonrası: Türlerin Ötesinde Yaşam" bölümünün dikkatle okunması gerekiyor. Kitap derdini

ortalama okuyucuya da anlatmak için çaba sarf etmiyor. Bu bakımdan konuya uzak olan okuyucular için zorlayıcı olabilir.

19.YENİ ATLANTİS, FRANCİS BACON, MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI, 1990, 62 SAYFA

Bacon "Nowum Organum" kitabının yazarı, kendisi modern bilimin kurucusu olarak anılıyor. Yeni Atlantis bir ütopya, ilk ütopyalardan biri. Bugün yaşadıklarımız hatırd tutularak okunduğunda kitabın önemi sanırım daha iyi anlaşılacaktır. Çünkü kitap, tahmini 1624 yılında yazılmış. Yani bundan 400 yıl önce. Yeni Atlantis'teki 6 Günlük İşler Koleji'nde antiaging, ağır harp sanayi, algı yönetimi, genetik, uzay çalışmaları gibi pek çok konuda araştırmalar yapılmaktadır. Koleji'nin müdürü, örneğin, kitabın bir yerinde şöyle der: "Tefessuhla birçok yerde sürünen hayvanlar solucanlar, sinekler, balıklar peyda ediyoruz; bunların bazıları tekemmül ederek, hayvanlar ve kuşlar gibi, mükemmel mahluklar oluyorlar, çiftleşip çoğalabiliyorlar. Bunu tamamiyle tesadüfe bırakmış değiliz; hangi maddelerden ve onların ne nispette karıştırılmasından ne cins mahlukların hasıl olacağını önceden biliyoruz." Hatta Kolej'de "suni gökkuşağı" da yapılabilmektedir. Lewis Mumford önemli kitabı İnsanlık Durumu'nda (Açılım yayınları, 2017, 599 sayfa. Mumford bu kitabı 1944'te yazmıştır) Bacon'un hayallerinden gerçekleşmiş olanların bir listesini verir.

20. ROBOTLAR, YAPAY ZEKÂ VE HUKUK, ÇAĞLAR ERSOY, ON İKİ LEVHA YAYINLARI, 2018, 212 SAYFA

Yapay zekânın hukuka nasıl etkisi olacak? Yapay zekâ gündelik yaşamımızı normatif anlamda nasıl değiştirecek? İnsan gibi insiyatif kullanan robotların hukuki sorumluluğu olacak mı? Yapay zekâ ve hukuk arasındaki ilişkiyi sorgulayan maalesef çok az çalışma var. Ersoy'un kitabı o açıdan oldukça önemli bir kitap. Özellikle konuya ilişkin Avrupa mevzuatını ele aldığı bölümü dikkatle okumakta fayda var. Konunun hukuki boyutunun henüz yeni tartışılmaya başlanmış olması sebebiyle, robotların yasal statüsüne ilişkin öne sürülen tezlerin ve karşı tezlerin bir özetini de veriyor Çağlar Ersoy. Günümüzde hâlâ devam eden bu tartışmaların bizi nasıl bir geleceğin beklediğiyle yakından bir ilişkisi var. Özellikle hukuk öğrencilerinin okuması-ve konuya ilişkin devam eden bu tartışmaya ileride katılmaları için Ersoy'un kitabı iyi bir başlangıç olabilir.

21. YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA HUKUK, İSTANBUL, ANKARA VE İZMİR BAROLARI ÇALIŞTAY RAPORU, 2019, 75 SAYFA

2019 yılında yayınlanan bu rapor, ülkemizde yapay zekâ-hukuk ilişkisini ele alan ilk rapor olma özelliğini taşıyor. Üç bölümden oluşan raporun özellikle üçüncü bölümü kritik konuları ele alıyor: "Yapay zekâ ve Sorumluluk Tartışmaları, Çalışanların Gözetlenmesi ve Yapay zekâ, Delil Tespitinde Yapay zekâ Kullanımı, Türk Hukukunda Yapay zekânın Düzenlenmesi" Önemli çalışmalara atıf yapan raporun dipnotları da dikkatle takip edilmesi gerekiyor. Raporun sonuç bölümünde yer alan ifadeler, çalıştay düzenleyenlerin ülkemizdeki yapay zekâ-hukuk arasındaki ilişkinin ne yönde seyretmesi gerektiğine ilişkin düşüncelerini de yansıtıyor: *"AB'ye uyum süreci kapsamında AB'deki düzenlemelere ve uygulamalara uyumluluğu sağlamayı amaçlayan Türkiye'de de teknolojinin düzenlenmesinde sert hukuk yerine bağlayıcı olmayan (yani yumuşak) hukuka ağırlık verilmesi gerekecektir. Örneğin, ilgili bakanlıkların uygulamada birlik sağlamak ve tereddütlü durumları açığa kavuşturmak için çıkardığı tebliğler, yapay zekâ kullanımları açısından da düşünülebilir."* Raporda yer alan hemen her başlık bir kaç sayfalık kısa yazılardan oluşuyor. Bu bakımdan rapor daha çok konuya bir giriş niteliğinde. Muhtemelen bundan sonraki yıllarda daha detaylı ve kapsamlı çalışmalar yapılacaktır.

22. 2050'DE TEKNOLOJİ MEGA TECH, EDİTÖR: DANİEL FRANKLİN, SİYAH KİTAP, 2019, 271 SAYFA

Siyah Kitap'ın "Bilim-Teknoloji-Gelecek" dizisinden çıkan kitap, makalelerden oluşuyor. Kitapta 20 makale yer alıyor. Makaleler 2050'de nasıl bir dünyaya uyanacağımıza ilişkin analizler yapılıyor. Bu yapılırken hemen her makale bugün geldiğimiz noktaya ilişkin de bilgiler veriyor. Kitaptaki, "Yapay zekâ Etiği", "Veri Gülümlü Dünya", "Biyoteknolojinin İmkanları" ve "Moore Yasasının Ötesinde" makaleleri özellikle önemli noktalara değiniyor. Biyoteknolojinin İmkanları makalesinin yazarı Robert Carlson yazısına şu bilgiyi vererek başlıyor: *"ABD Savunma Bakanlığı'nın araştırma birimi DARPA dijital aletlerle insan serebral korteksi arasında bir köprü oluşturmak istiyor. 60 milyon dolarlık projenin cüretkar bir hedefi var: betin için evrensel dijital girdi ve çıktı işlevleri yaratmak."* Bill Gates'in karısı Melinda Gates'in kaleme aldığı "Teknolojiyle Kadınların Gücünü Hayal Et" başlıklı kısa yazı gelecekte öngörülen "kadın-teknoloji" ilişkisine dair bazı ipuçları veriyor. Gates, "Dünyadaki her kadının akıllı telefonu olsa bu, hayatlarını değiştirebilirdi." diyor.

23. YAKINDA -HER ŞEYİ GÜZELLEŞTİRECEK YA DA BERBAT EDECEK ON YENİLİKÇİ TEKNOLOJİ- KELLY WEINERSMİTH-ZACH WEINERSMİTH, DOMİNGO YAYINLARI, 2019, 364 SAYFA

3 kısma ayrılmış kitap yapay zekâ ve ilişkili teknolojilere yönelik giriş niteliğinde bilgiler vermenin yanı sıra bu teknolojinin gelecekte nerelere varabileceğini de ele alıyor. Sade ve akıcı bir dille yazılmış kitapta çizgi ve karikatürlere de yer verilmiş. Kitabın özellikle "Arttırılmış Gerçeklik", "Robotik İnşa", "Sentetik Biyoloji", "Hassas Tıp", "Biyobaskı", "Beyin-Bilgisayar Arayüzleri" başlıkları altında verilen bilgiler geleceğimizi de dair önemli tartışma konularını da içinde barındırıyor. Kitabın yazarı Kelly Weinersmith Rice Üniversitesi'nde BiyoBilimler Bölümü'nde öğretim üyesi. Zach Weinersmith ise Economist, Wall Street Journal gibi yayınlarda çizen bir karikatürist.

24. YETER! GENETİK MÜHENDİSLİĞİ VE İNSAN DOĞASININ SONU, BILL MCKİBBEN, PINARYAYINLARI, 2006, 336 SAYFA

Öncelikle kitabın 2006 yılında yayınlandığına dikkat çekmek istiyorum. 2007'de okumuş olduğum kitabı tanıtmak için tekrar elime aldığımda kritik birçok noktayı kaçırdığımı fark ettim. Örneğin daha kitabın ilk sayfasında "posthümanizm"den bahseden şu ifadeler: "*...Bu plana, insanların 'insan-ötesi' bir (post-insan) dünya yaratmak için makinelerle bir bütün haline geleceği günlerin çok uzak olmadığını öngören ileri robot teknolojisi ve nanoteknoloji alanında çalışan mühendisler de katılmıştır.*" Bill McKibben bugün tartıştığımız pek çok konuyu kitapta ele alıyor. Örneğin 2001'de New York'ta 15 kadına kendi yumurtaları, partnerlerinin spermeleri ve ikinci bir kadın tarafından bağışlanan yumurtanın bir kısmıyla oluşturulan embriyoların yerleştirildiği vakayı anlatıyor. McKibben, "*Deney sonucu doğan bebeklerden en az ikisi her üç 'ebeveyn'in genetik materyalini taşıyordu.*" demektedir. Yine "Kornell'deki bilim adamları ise 'yapay rahim dokusu' ürettiler. Bir kaç yıl içinde belki de tamamen yapay bir rahim üretilecek..." bilgisini vermektedir. Bu bakımdan kitap güncelliğini koruyor.

25. BİYOPOLİTİKA 2 CİLT, EDİTÖR ONUR KARTAL, NOTA BENE YAYINLARI, 2016-2017, 1. CİLT 302 SAYFA, 2. CİLT 347 SAYFA

Onu Kartal'ın editörlüğünü yaptığı kitabın ilk cildi "Platon'dan Arendt'e Biyopolitikanın Felsefi Kökenleri" alt başlığını taşıyor. İkinci cildin alt başlığı ise, "Foucault'tan Günümüze

Biyopolitikanın İzdüşümleri". Her iki ciltte alt başlıklardan da anlaşılacağı gibi, biyopolitika kavramının felsefi literatürdeki izini sürüyor. İlk cilt, Platon, Hobbes, Hegel, Nietzsche, Marx, Arendt gibi filozofları biyopolitika temelinde inceleyen makalelerden oluşuyor. İkinci cilt ise, Foucault, Deleuze, Heller ve Feher, Agamben, Hardt ve Negri, Donna Harraway, Judith Butler gibi filozofların düşüncelerini aynı temelde inceleyen makalelerden oluşuyor. İlk ciltte genelde çeviri makalelere yer verilmiş. İkinci cilt tamamen telif makalelerden oluşuyor.

26. DİJİTAL RUH İNSAN VE TEKNOLOJİ ARASINDAKİ YARATICI ORTAKLIK, EDWARD ASHFORD LEE, KOÇ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI, 2019, 386 SAYFA

Lee, Berkeley Üniversitesi'nde Elektrik Mühendisliği ve Bilgisayar Bilimleri Bölümü'nde profesör. Lee Önsöz'deki *"Neticeye bakılırsa bu kitap, eğitilmiş teknoloji uzmanlarına veya matematikle arası az çok iyi olan hümanist okuyuculara yönelik. Böyle kaç insan olduğundan emin değilim ama bir kaç kişi vardır herhalde. Umarım siz onlardan birisinizdir."* sözleriyle kitabın hedeflediği okuyucu kitlesine ilişkin de bir işaret veriyor. Kitap, bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi, matematiksel sembollerin, grafiklerin, formüllerin de yer aldığı ve konuyla teknik anlamda ilgilenenlerin daha çok ilgisini çekebilecek bir kitap. Bununla birlikte kitap teknolojinin felsefesini de yapan, teknik bilgi gerektirmeyecek bölümler de içeriyor.

27. İNSAN ÖTESİ GELECEĞİMİZ BİYOTEKNOLOJİ DEVRİMİNİN SONUÇLARI, FRANCİS FUKUYAMA, ODTÜ YAYINLARI, 2003, 319 SAYFA

Fukuyama'nın kitabını ilk okuduğumda, daha çok modern psikoloji-psikiyatrinin eleştirisiyle ilgileniyordum. Kitabı daha çok bu gözle okumuştum. Beni daha çok kitabın "Beyin Bilimi" ve "Nörofarmakoloji ve Davranışın Denetimi" başlıklı bölümleri ilgilendiriyordu. Fakat kitaptaki "Yaşamın Uzatılması" ve "Genetik Mühendisliği" bölümleri zihnimde psikoloji ve psikiyatriyi aşan daha büyük bir resmin oluşmasını sağlamıştı. Fakat yine de bu resim net değildi. Örneğin kitabın isminde yer almasına rağmen "insan ötesi" kavramı ilk başta çok dikkatimi çekmemişti. Daha sonraları başka kitaplarda da karşılaştıkça bu kavramın ideolojik bağlamı zihnimde yer etmeye başladı. Sonra kitaba tekrar dönüp, "Biyoteknolojinin Politik Denetimi", "Biyoteknoloji Günümüzde Nasıl Düzenlenmiştir?", "Geleceğe Yönelik Politikalar" gibi başlıkları yeniden okudum. Fukuyama dünyada "Tarihin Sonu" teziyle daha çok tanınan bir düşünür. Bu kitapta, biyoteknoloji alanındaki gelişmelere eleştirel bir pozisyondan bakıyor ve konuya ilişkin iyi bir çerçeve sunuyor.

28. SÜPER İNSAN TEKNOLOJİ İNSANLIĞI YENİDEN TANIMLIYOR, ANDY WALKER-KAY WALKER-SEAN CARRUTHERS, SİYAH KİTAP, 2019, 420 SAYFA

Kitap biyoteknoloji ve yapay zekânın gündeme soktuğu gelişmeleri popüler bilim dergilerinde kullanılan bir üslupla aktarıyor. Konuya ilişkin temel kavramları da açıklayarak daha çok üreme, kozmetik, estetik cerrahi, sayborg teknolojisi alanlarda yapılan uygulamalardan okuyucuyu haberdar ediyor. Kitabın bazı bölümleri çeşitli fotoğraf ve çizimlerle desteklenmiş. Yazarlardan ikisi teknoloji konularında yazan ve programlar yapan gazeteci ve yayıncı. Üçüncü yazar ise (Kay Walker) kişisel gelişim uzmanı. O kitabı daha çok geniş kitlelerin ilgisini çekecek bir şekilde düzenlenmesine katkıda bulunmuş.

29. 50 SORUDA YAPAY ZEKÂ, CEM SAY, BİLİM VE GELECEK KİTAPLIĞI, 2018, 184 SAYFA

Cem Say Boğaziçi Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü'nde öğretim üyesi. Kitap 5 bölüm altında toplanmış 50 soruya cevap veriyor. "Bilgisayar Nedir?", "Yapay zekâ Nedir?", "Enformasyon Nedir?", "Turing Makinesi Nedir?" gibi temel sorulara verilen cevapların yer aldığı kitap aynı zamanda "yapay zekâyâ giriş" niteliğinde. Kitapta, "Bilgisayar Sanat Yapabilir mi?", "Robotlar Askere Alınsın mı?", "Yapay Zekâ Doktorluk Yapar mı?" gibi yapay zekânın insan hayatının içine ne kadar dâhil olacağına ilişkin sorular da yer alıyor.

30. ROBOTLARIN YÜKSELİŞİ YAPAY ZEKÂ VE İŞSİZ BİR GELECEK TEHLİKESİ, MARTİN FORD, KRONİK YAYINLARI, 2018, 336 SAYFA

Kendisi de Slikon Vadisi'nde bir yazılım geliştirme şirketinin kurucusu olan Martin Ford, Yapay zekâdaki gelişmeleri "mesleklerin geleceği" açısından ele alıyor. Ford, robotların yükselişiyle birlikte sadece geleneksel bazı meslekler değil, mevcut ekonomik işleyişin yapısal bir değişim geçirip geçirmeyeceğini sorguluyor. Ford, kitap boyunca şu soruya cevap vermeye çalışıyor: *"Hızlanan teknoloji, refahın sürdürülebilmesi için gerekli sistemi sil baştan yapılandırmaktan başka çare bırakmayacak derecede bütün sistemi alt üst edebilir mi?"* Kitapta sağlık, eğitim, sanayi sektörlerinden bol miktarda örnek yer alıyor. Kitap akıcı ve sade bir dille kaleme alınmış.

*

Son olarak Yapay zekâ dosyasını işlemiş iki dergiyi de tavsiye etmek istiyoruz.

1. Mimar ve Mühendis Dergisi (Yapay zekâ Dosyası: Sayı 106, Nisan 2019)

Mimar ve Mühendis dergisinin konuyu kapsamlı bir şekilde işlemiş. Dergide 21 makale yer alıyor. Bazıları doğrudan mesleki formasyona dönük makalelerin de yer aldığı dergi de Amerika Iowa Devlet Üniversitesi'nden Andrew Kusiak ile bir söyleşi de yapılmış.

2. Cogito (Yapay zekâ Dosyası: Sayı 13, 1998)

Cogito'nun dosyasında yer alan bazı makaleler şunlar: John Searle: "Bilgisayarlar Düşünebilir mi?", Cem Say: "Akla Doğru", Haldun Özakkaş: "Yapay zekâ: Bilgi Çağında Akıl-Beden Sorunu", Güven Güzeldere: "Yapay zekânın Dünü, Bugünü, Yarını"

Aile Akademisi Derneği

Mart 2020

